

CENTER FOR
THE DEFENCE OF
THE INDIVIDUAL

המוקד להגנת הפרט

مركز الدفاع عن الفرد

4 Abu Obeidah St.
Jerusalem 97200
Tel. +972.2.6283555
Fax. +972.2.6276317

شارع أبو عبيده ٤
القدس ٩٧٢٠٠
هاتف. ٠٢. ٦٢٨٣٥٥٥
فاكس. ٠٢. ٦٢٧٦٣١٧

mail@hamoked.org.il
www.hamoked.org.il

שליטת ישראל במרשם האוכלוסין הפלסטיני והשלכותיה על זכויות יסוד של האוכלוסיה הפלסטינית

מרשם האוכלוסין הפלסטיני של הגדה המערבית ורצועת עזה נותר תחת שליטה מכרעת של הצבא הישראלי על אף העברת ניהולו השוטף לרשות הפלסטינית. החל משנת 2000, ישראל הקפאה בפועל את המרשם ואינה עורכת בו שינויים. סירובה של ישראל לעדכן את מרשם האוכלוסין פוגע בשתי אוכלוסיות משמעותיות:

1. בני זוג זרים של פלסטינים
2. פלסטינים המתגוררים בגדה המערבית אך כתובתם הרשומה היא ברצועת עזה

אין בנמצא נתונים מדויקים לגבי מספר האנשים הנמנים על שתי הקבוצות הללו, אך הוא ודאי מגיע לעשרות אלפים. בשני המקרים, מדובר באנשים הנמצאים כעת בגדה המערבית ומתגוררים בה מזה שנים ואף עשורים, ובכל זאת, הם נחשבים ל"שוהים בלתי חוקיים" בבתיים ונאלצים לחיות בתנאים מגבילים ביותר, כאשר הם נתונים בסכנת גירוש תמידית.

על ישראל חלה חובה חוקית לכבד את זכויות האדם של הנתונים לשליטתה ולאפשר להם לחיות יחד עם משפחותיהם בכבוד ובבטחה.

איחוד משפחות בגדה המערבית

ישראל שולטת באופן מלא במרשם האוכלוסין הפלסטיני ומגבילה את יכולתם של זרים לקבל במעמד כלשהו בגדה המערבית. האחריות לניהול מרשם האוכלוסין הפלסטיני אמנם הועברה לידי הרשות הפלסטינית במסגרת הסכמי אוסלו ונישואין הוכרו כעילה לאיחוד משפחות, אך אישור בקשות לאיחוד משפחות נותר בסמכותה של ישראל.

בשנת 2000, חדלה ישראל מלבחון בקשות לאיחוד משפחות בשטחים. מדיניות זו נותרה על כנה מאז למעט "מחווה דיפלומטית" חד פעמית: בשנת 2007, הודיעה ישראל כי תסכים לבחון 50 אלף בקשות לאיחוד משפחות. בסופו של דבר אושרו כ-23 אלף בקשות. ב-2009, הממשלה החדשה שהושבעה אז עצרה את אישורי הבקשות, לרבות כאלה שנכללו ב"מחווה" ומאז התקבעה ההקפאה המוחלטת על איחוד משפחות.

הליך איחוד המשפחות מוקפא כיום למעט במקרים ההומניטאריים הקשים ביותר. הצבא אינו מטפל בבקשות לאיחוד משפחות ואף אינו מקבל בקשות כאלה. ישראל עומדת על כך שבקשות לקבלת מעמד בשטחים, כלומר, בקשות איחוד משפחות, יועברו אליה באמצעות הרשות הפלסטינית ולא יוגשו ישירות. הרשות הפלסטינית מצדה טוענת שישראל מסרבת לקבל לידיה את הבקשות, ולכן הרשות חדלה מלהעבירן. גם במקרים שבהם קיים אישור בכתב מטעם הרשות הפלסטינית שהבקשה הועברה לצד הישראלי, הצבא טוען באופן שיטתי שלא התקבלה כל בקשה.

בהיעדר אפיק לאיחוד משפחות, בני זוג זרים נאלצים לחיות בגדה המערבית באמצעות אשרות קצרות מועד. בני זוג שאינם ממדינות ערב מקבלים אשרות כאלה ישירות מהצבא הישראלי. האשרות ניתנות לפרקי זמן קצרים וברוב המקרים לא ניתן לחדשן מבלי לצאת מהגדה המערבית קודם. לפיכך, אותם זוגות "מעורבים" נידונים לחיים של חוסר ודאות בחשש מתמיד שהחלטה שרירותית ופתאומית למנוע את כניסת בן הזוג הזר תשבש לחלוטין את חיי השגרה של המשפחה, לרבות עבודה, בתי ספר לילדים וחשוב מכל, מקום המגורים.

מצבם של בני זוג ממדינות ערב קשה אף יותר. על פי הסכמי אוסלו, בני זוג מירדן וממדינות ערב אחרות נדרשים להשיג רישיונות ביקור. בקשה לרישיון כזה מוגשת תחילה לרשות הפלסטינית ואז מועברת לצבא הישראלי. הרישיונות אינם ניתנים לחידוש או להארכה, עובדה המותירה נשים ירדניות (המהוות את הקבוצה הגדולה ביותר של חסרי מעמד בגדה המערבית) ללא אפשרות מעשית לגור יחד עם בני זוגן וילדיהן בגדה באופן חוקי.

מגיפת הקורונה שיבשה את חייהן של המשפחות הללו עוד יותר. כניסה לגדה המערבית דרך מעבר אלנבי מוגבלת כיום לפלסטינים הרשומים במרשם האוכלוסין בלבד. בני זוג זרים שעזבו את הגדה על מנת לחדש את האשרה שברשותם נתקעו בירדן ואינם יכולים לשוב לבתיים.

במצאיאות זו, רבים נשארו בגדה המערבית מעבר לתוקף האשרות והרשיונות שבידיהם. עשרות אלפי אנשים שאינם יכולים לקבל מעמד בגדה המערבית נחשבים ל"שוהים בלתי חוקיים" בבתיהם שלהם כאשר איום הגירוש מרחף מעל ראשם תמידית.

איחוד משפחות אינו מחווה של רצון טוב מצדה של ישראל. הזכות לחיי משפחה היא זכות יסוד. הקפאת הליך איחוד המשפחות מונעת משיקולים פוליטיים זרים. מדיניות זו מהווה הפרה של החובות המוטלות על המדינה הכובשת על פי המשפט הבינלאומי ומובילה להפרה חמורה של זכויותיהם של עשרות אלפי פלסטינים המבקשים לחיות עם משפחותיהם בגדה המערבית. ההקפאה חמורה עוד יותר בהתחשב בכך שמדובר על כיבוש מתמשך ובלתי מוגבל בזמן.

שינוי כתובת מרצועת עזה לגדה המערבית

בהסכמי אוסלו נקבע: "שני הצדדים רואים בגדה המערבית וברצועת עזה יחידה טריטוריאלית אחת ששלמותה ומעמדה יישמרו במשך תקופת הביניים". ואולם, מאז ביצוע תכנית ההתנתקות של ישראל בשנת 2005 והכרזתה על הרצועה כ"ישות עוינת" בספטמבר 2007 לאחר השתלטות חמאס, ישראל מיישמת מדיניות שנועדה לבדוד את רצועת עזה ולנתק אותה מהגדה המערבית - מדיניות הבידול. במסגרת מדיניות זו, ישראל מטילה הגבלות חמורות על תנועת אנשים בין הרצועה לגדה ומעניקה היתרים רק במקרים "הומניטאריים חריגים" בהתאם לקריטריונים צרים ומחמירים.

במסגרת הסכמי אוסלו, הרשות הפלסטינית קיבלה לידיה את האחריות על עדכון כתובותיהם של פלסטינים במרשם האוכלוסין. על פי ההסכמים, הצד הפלסטיני נדרש לידע את ישראל בכל שינוי שהוא עורך במרשם **בדיעבד**, כאשר העותק האוטנטי של המרשם הוא זה המנוהל על ידי הרשות. יצוין כי בהסכמי אוסלו אין כל התייחסות מיוחדת לשינוי כתובת בין הרצועה לגדה.

למרות זאת, בשנת 2000 חדלה ישראל מלעדכן שינויי כתובת בין הרצועה והגדה בעותק המרשם המצוי בידיה. כיום, ישראל מתייחסת לכתובת רשומה בגדה או ברצועה כאל מעמד לאומי ואל מעבר מחלקם האחד של השטחים לחלקם השני במונחים של מדיניות הגירה. בפועל, המדיניות היא חד-צדדית. הצבא מאפשר לפלסטינים לעבור מהגדה לרצועה בתנאי שיתחייבו "להשתקע" בה באורח קבע מבלי לשוב לגדה המערבית. לעומת זאת, בקשות למעבר קבע מרצועת עזה לגדה המערבית נדחות על הסף.

לאורך השנים, אלפי פלסטינים שכתובתם הרשומה ברצועת עזה עברו להתגורר בגדה המערבית. ישראל מתייחסת אליהם כאל שוהים בלתי חוקיים בבתיהם, אלא אם יש ברשותם אישור מיוחד מטעם הצבא להתגורר בגדה (אישור שתקף לשנה בלבד). אנשים שעברו מן הרצועה לגדה לפני שנים רבות והקימו בה את ביתם מצאו עצמם לעיתים תכופות מעוכבים במחסומים, נכלאים או מועברים בכפייה לרצועה.

בעקבות שורת עתירות שהגיש המוקד לבג"ץ בין השנים 2008 ו-2010, המדינה התחייבה להפסיק לגרש לעזה אנשים שעברו ממנה לגדה לפני שנת 2005. ואולם, ישראל עומדת על סירובה לאפשר להם לשנות את כתובתם במרשם האוכלוסין כך שישקף את מקום מגוריהם בפועל ומוסיפה להתייחס אליהם כאל שוהים בלתי חוקיים בגדה המערבית. סירובה של ישראל לתקן את הכתובת הרשומה גורם לשיבושים קשים בחיי השגרה של אלפי אנשים, עד הפיכתם לאסירים בבתיהם שלהם.

למדיניות הבידול של ישראל השפעה חמורה על זכויות אדם המעוגנות במשפט ההומניטארי הבינלאומי, משפט זכויות האדם הבינלאומי והמשפט החוקתי הישראלי. בראש ובראשונה מופרת הזכות העומדת לכל אדם לחופש תנועה בארץ מגוריו כמו גם זכותו לבחור את מקום מגוריו בה. הפרה זו גוררת בעקבותיה הפרה של הזכות לחיי משפחה, לבריאות, לחינוך, לפרנסה ולחופש העיסוק.